

แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

The Guideline for Conservation of Buddhist Local Traditions of the Mon
Community, Sam Khok District, Pathum Thani Province

พระไพบุลย์ โดดลิต
Phra Paiboon Dodlip

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Email: nuysservice2522@gmail.com

Received October 22, 2023; Revised September 30, 2023; Accepted December 31, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญ อ.สามโคก จ.ปทุมธานี เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญ และเพื่อวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญ อ.สามโคก จ.ปทุมธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม คือ 1) ประชาชนชาวบ้าน 2) ผู้สูงอายุในชุมชน 3) กำนัน 4) ผู้ใหญ่บ้าน 5) เจ้าหน้าที่เทศบาล

ผลการวิจัยพบว่า การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญ อ.สามโคก จ. ปทุมธานี โดยการปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรม ปลูกจิตสำนึกการหวงแหนความเป็นคนท้องถิ่น การรักษาฟื้นฟู ให้ความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญ อ.สามโคก จ.ปทุมธานี พบว่า ประเพณีสำคัญคือ ประเพณีความเชื่อเรื่องวิญญาณ ประเพณีการเล่น ประเพณีเทศกาลต่าง ๆ ในแต่ละประเพณีจะแฝงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ความกตัญญู การวธา 6 หลักสารณียธรรม 6 ความสามัคคี และ รูปแบบแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนามี 6 ประการ คือ 1) การอบรม บอกล่า ประเพณีต่าง ๆ จากครอบครัว 2) การถ่ายทอดบอกล่า และการปฏิบัติตามจากรุ่นสู่รุ่น 3) การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น 4) การสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ทางประเพณีวัฒนธรรม 5) การส่งเสริมกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 6) การเผยแพร่แลกเปลี่ยน

รูปแบบหรือแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีของชุมชนชาวมอญคือ การจัดโครงการเพื่อฝึกอบรมเยาวชน โดยมีปราชญ์ชุมชนถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมของชาวมอญ มีการร่วมอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้เยาวชนได้เรียนรู้วิถีชีวิตแบบเรียบง่าย เรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์การเล่นแบบพื้นบ้านของท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าโดยใช้วิถีการดำเนินชีวิตกับประเพณีวัฒนธรรม รู้ถึงคุณค่าของวัฒนธรรม และรักในบ้านเกิดของตนเองมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น; พระพุทธศาสนา; ชุมชนชาวมอญ

Abstract

This article aimed to study 1) the guidelines for Buddhist local tradition preservation of the Mon community in Sam Khok district, Pathum Thani province, 2) the Buddhist teachings related to the local traditions of the Mon community, and 3) analyze the guidelines for Buddhist local tradition preservation of Mon community in Sam Khok district, Pathum Thani province. It was qualitative research with fieldwork by in-depth interviews with 5 groups of key informants: 1) village scholars, 2) elders in the community, 3) subdistrict chiefs, 4) village headmen, and 5) municipal officials. The research results were found as follows;

1. The preservation of local traditions of the Mon community, Sam Khok district, Pathum Thani province was handed on by raising awareness among youth to realize the values and importance of cultural traditions and local wisdom, supportive promoting various traditional and cultural activities, encouraging the awareness of cherishing the local people, recovering the local traditions in daily living.

2. Buddhist teachings related to the local traditions of the Mon community, Sam Khok district, Pathum Thani province, found that the important traditions were spirit belief, play traditions, and festivals, in each tradition, there found hidden Buddhist teachings such as gratitude, 6 respects and 6 states of conciliation and unity. there were 6 ways of preserving the Buddhist local traditions; 1) Training members of families for tradition recognition, 2) Handing on the performance from one generation to the next generation, 3) Promoting local scholars, 4) Raising awareness of the cultural traditions' value, 5) Constant promotion of cultural traditions and local wisdom activities, 6) Dissemination and exchange.

3. The guidelines for preserving the traditions of the Mon community at Sam Khok district, Pathum Thani province were; organizing the projects and activities for the youth by inviting the community scholars to teach and guide the Mon traditions and cultures, joint hand for preserving the local cultural traditions, the youth would learn a simple and happy way of living and the preservation of local folk, plays, games related to valuable cultural traditions by using lifestyles and cultural traditions, recognizing cultural value and love their homeland more.

Keywords: Conservation of Local Traditions; Buddhism; Mon Community

บทนำ

ประเพณี คือ สิ่งที่มีคนถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบแผน เช่น การแต่งกาย ศาสนา ความเชื่อ ฯลฯ อันเป็นบ่อเกิดของสังคม ในเชื้อชาติต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) โดยเกิดจากการที่ได้รับการปลูกฝังกลมกลืนจิตใจจากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่งที่มีการปรับปรุงพัฒนาตามสภาพแวดล้อม และค่านิยมจนเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนนั้น ๆ ในที่สุดกลายเป็นสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติตามกันมาที่ เรียกว่า จารีตขนบธรรมเนียมประเพณี การเกิดขึ้นของประเพณีนั้นไม่มีนักวิชาการ หรือนักวิจัยท่านใดสามารถระบุลงได้อย่างแน่ชัดว่าเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อไร จึงต้องอาศัยหลักฐานทางโบราณคดีมาประกอบ เช่น ภาพเขียนสีบนผนังถ้ำใน ถ้ำตาด้วง เขาวังกุลา บ้านปากคลอง ตำบลช่องสะเดา อำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรีเป็นภาพเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับ ขบวนแห่ในประเพณีการขอฝนเพื่อความ

อุดมสมบูรณ์ (กรมศิลปากร, 2545) หรือลวดลายบนกลองมโหระทึก เป็นรูปคนกำลังเป่าแคน และการกำลังพ้อน รำอย่างน้อย 2 คน สันนิษฐานได้ว่ากำลังทำกิจกรรมในประเพณีใด ประเพณีหนึ่งอยู่เป็นที่น่าสังเกตว่าในประเพณีที่ปรากฏจากหลักฐานทางโบราณคดีจะมีองค์ประกอบของการแสดงอยู่ในประเพณีนั้นด้วย (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2542) นอกจากนี้ประเพณีอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของยุคสมัยได้ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547)

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ประเทศเป็นจำนวนมากทำให้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาถนน และโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งของประเทศไทยเพื่อดึงดูดและอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่ผ่านมาจึงเป็นการมุ่งเน้นการสร้างรายได้เป็นสำคัญ ซึ่งแม้จะเกิดผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ แต่การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็ทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง การพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้วิธีคิดแบบมุ่งการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้เกิดผลกระทบไม่ว่าจะเป็นการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมจากการใช้ทรัพยากรเกินขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ความขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่ในเรื่องการใช้ทรัพยากร เพื่อการท่องเที่ยวของสมาชิกในชุมชน หรือภาคเอกชนทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจน กับคนรวยมากขึ้นปัญหาสังคมหลากหลายรูปแบบที่เกิดจากการปรับตัวไม่ทันเมื่อถูกจู่โจมจากกระแสบริโภคนิยม และกระแสความทันสมัยที่หลั่งไหลเข้ามาพร้อมธุรกิจท่องเที่ยว และวัฒนธรรมประเพณีถูกทำลายการครอบงำ หรือบิดเบือนคุณค่าให้กลายเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงบทบาทหน้าที่เดิมที่ใช้เป็นกรอบวิถีชีวิตที่ทำให้เกิดการผนึกกำลังของสมาชิกชุมชนเข้าด้วยกัน การท่องเที่ยวที่ชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการ แต่กลับมีคนที่ยอยู่นอกพื้นที่มาใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวขึ้นทำให้ชุมชนไม่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเท่าที่ควร บางครั้งก็ได้รับความเสียหายจากการท่องเที่ยว เช่น สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม วัฒนธรรมดั้งเดิมถูกทำลาย สูญเสียที่ดินมีการบุกรุกพื้นที่ใหม่ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น (สิทธิโชค วิบูลย์ และคณะ, 2554)

ถิ่นฐานกำเนิดเดิมของชาวมอญคาดว่าน่าจะเป็นบริเวณทางตอนตะวันตกของจีนหรือบริเวณทางตอนใต้ของอินเดีย มีภาษาพูดและมีตัวอักษรเขียนของตนเอง เมื่ออพยพมายังอุษาคเนย์ ชาวมอญได้ก่อตั้งอาณาจักรโบราณสองแห่ง ได้แก่ อาณาจักรทวารวดี บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา กับอาณาจักรละโว้ บริเวณลุ่มแม่น้ำอิระวดีฝั่งตะวันออกทางตอนใต้ของพม่า ทั้งสองอาณาจักรมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่อารยธรรมมอญที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดียสู่ชนชาติต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วัฒนธรรมมอญจึงยังคงปรากฏร่องรอยในภูมิภาคนี้จนถึงปัจจุบัน และเป็นหนึ่งในแม่แบบวัฒนธรรมที่เข้มแข็งในอุษาคเนย์ เมื่ออาณาจักรทวารวดีเสื่อมสลายเพราะอิทธิพลของเขมร ชาวมอญทวารวดีได้ถูกกลืนกลายเป็นคนไทยหรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในขณะที่อาณาจักรมอญทางตอนใต้ของพม่ายังคงอัตลักษณ์ความเป็นมอญอย่างเข้มแข็ง จนกระทั่งถูกรวมเป็นส่วนหนึ่งของพม่าในเวลาต่อมา ด้วยการทำสงครามต่อกันอย่างต่อเนื่อง ส่งผลทำให้คนมอญมีการอพยพเข้ามาในสยามอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงต้นรัตนโกสินทร์ (โคจิลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล, 2560) ปัจจุบันชาวมอญอาศัยกระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ โดยมีชาวมอญอาศัยอยู่ 35 จังหวัดทั่วประเทศ อันได้แก่ กรุงเทพฯ นครนายก นครปฐม นครสวรรค์ นนทบุรี ปทุมธานี ลพบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม สระบุรี สิงห์บุรี สุโขทัย สุพรรณบุรี อยุธยา อ่างทอง อุทัยธานี กาญจนบุรี ตาก ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง ชุมพร สุราษฎร์ธานี กำแพงเพชร ชัยนาท เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน ชัยภูมิ นครราชสีมา ปราจีนบุรี

เมื่อชาวมอญอพยพมาอยู่ในประเทศไทยก็ยังคงพยายามรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนอย่างเข้มแข็ง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่สุดของมอญ คือ ระบบความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษและความศรัทธาในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทอย่างแรงกล้า ซึ่งกลายเป็นข้อปฏิบัติทางจารีตประเพณีที่ชาวมอญยึดถือปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัด โดยสะท้อนผ่านพิธีกรรม ประเพณีสำคัญ และเทศกาลต่าง ๆ ตลอดจนวิถี

ชีวิตในชีวิตประจำวันทั่วไป เมื่อเข้าใจแล้วจึงลงมือปฏิบัติคือ ทดลองฝึกปฏิบัติตามที่ได้เรียนมา และการปฏิบัตินี้จะนำไปสู่ความรู้แจ้งเห็นจริง (Damnoen et al., 2021) การบูรณาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตในการพัฒนาพฤติกรรมของตนเองได้อย่างเหมาะสม (พระอรรถชาติ เดชดำรง, 2566) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำไปใช้ด้วยความรอบคอบ (Tan & Damnoen, 2020) ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา (โยตะ ชัยวรมันกุล และคณะ, 2566) และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Klomkul et al., 2023) ระบบความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนายังมีส่วนสำคัญยิ่งในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวมอญ รวมทั้งธำรงรักษาความเป็นมอญจวบจนปัจจุบัน

ชาวมอญ กลุ่มหนึ่งที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ประเทศไทยในปัจจุบันมาเป็นเวลาช้านาน โดยชาวมอญที่เข้ามาได้ตั้งที่อยู่อาศัยในหลาย ๆ พื้นที่ไม่ว่าจะเป็นอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี รวมถึง อำเภอเมือง และอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น ในพื้นที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ถือเป็นหนึ่งชุมชนใหญ่ที่มีกลุ่มชาวมอญอาศัยอยู่ โดยอยู่อาศัยกระจายไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ ถึง 16 หมู่บ้านตลอดสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา คือ บ้านท้ายเกาะใหญ่ บ้านเมตตาราม บ้านวัดพลับ บ้านศาลาแดง บ้านเตง บ้านกลาง บ้านเจดีย์ทอง บ้านสวนมะม่วง บ้านอำพู บ้านสามเรือน บ้านโพธิ์ บ้านตากแดด บ้านบางเตย บ้านสามโคก บ้านท้องคุ้ง และบ้านกระแซง ชาวมอญสามโคก มีอาชีพการค้าขายในอดีตจะต่อเรือกระแซงมอญ ค้าขายเครื่องปั้นดินเผาเป็นหลัก นอกจากนี้ยังทำจักสาน และทำไร่นาเป็นสำคัญ เรื่องราวความเป็นมอญสามโคกถูกรับรู้ผ่านพิพิธภัณฑ์ และแหล่งเรียนรู้ เช่น พิพิธภัณฑ์วัดสิงห์ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จัดขึ้นภายในวัด เป็นที่รวบรวมสิ่งของสำคัญในอดีตของชุมชน และพิพิธภัณฑ์บ้านมอญสามเรือน ภายในจัดแสดงสิ่งของเกี่ยวกับคนมอญ ไม่ว่าจะเป็นเอกสาร เสื้อผ้า อุปกรณ์ทำกิน เป็นต้น ไม่เพียงเท่านั้นกลุ่มคนมอญยังได้จัดกิจกรรมขึ้นตลอดแทบทุกปีในด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนา และพิธีกรรมต่าง ๆ ในรอบปีเช่น ศิลปะพื้นบ้าน ภาษาวรรณกรรม การแต่งกาย อาหารอาชีพ ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อ เช่น การนับถือศาสนาพุทธ การนับถือผีตลอดจนเทศกาลต่าง ๆ เช่น สงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา และประเพณีต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยเฉพาะชาวมอญใน เขตอำเภอสามโคก ได้ร่วมกันรักษาประเพณีที่สำคัญของชาวมอญ เช่น ประเพณีเดินแห่ทางหงส์ ขบวนแห่ทางหงส์-ธงตะขาบ การบรรเลงปี่พาทย์มอญ การรำมอญ

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรมที่น่าสนใจที่เริ่มหายไปจากสังคม และชุมชน เนื่องจากขาดการดำเนินการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง คนส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงกิจกรรมประเพณี หรือเรื่องราวประเพณีท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญ ประกอบกับเยาวชนไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร จึงต้องศึกษาและหาแนวทางร่วมกันอนุรักษ์ประเพณี โดยที่ชุมชนต้องมีส่วนร่วมศึกษาถึงวิธีการ และกระบวนการแนวทางการอนุรักษ์ที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนา ให้คงอยู่เหมือนเช่นที่ผ่านมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญ
2. เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวทางอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญ ตำบลสามโคก จังหวัดปทุมธานีประกอบด้วยเอกสาร และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม

ประเพณีเป็นแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับแบบประเพณีปฏิบัติ 3 ประเภท (ซูซีฟ เยาวพัฒน์, 2553) สามารถอธิบายได้โดยสังเขป คือ

1) จารีตประเพณี (Mores) เป็นกฎข้อปฏิบัติอันเกิดจากความรู้สึกร่วมกันในชนกลุ่มนั้นว่าทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม ถ้าหากฝ่าฝืนจะถูกตำหนิด้วยความรู้สึกของสังคมเป็นความผิดที่ถูกที่สังคมนั้น ๆ กำหนดขึ้นแล้วถือเป็นมรดกถ่ายทอดกันมา โดยการเลียนแบบบรรพบุรุษ หรือการถูกสั่งสอนอบรมต่อ ๆ กันมาเช่นพี่น้องเกิดจากท้องเดียวกันแต่งงานกันไม่ได้ คนไทยไม่นิยมการมีภรรยาหลายคนชาวอิสลามมีภรรยาได้หลายคน จารีตประเพณีของชนแต่ละกลุ่มจะนำมาเปรียบเทียบกับว่าของใครถูก หรือผิดไม่ได้ ทั้งนี้เพราะสิ่งแวดล้อม และค่านิยมของแต่ละชุมชนแตกต่างกัน

2) ขนบประเพณี (Institution) เป็นระเบียบแบบแผนที่บุคคล หรือชนกลุ่มนั้นสังคมนั้นกำหนดขึ้นเป็นข้อตกลงปฏิบัติจะปฏิบัติตาม หรือไม่ก็ได้ แต่เป็นความนิยมประเพณีกันในสังคมนั้น ๆ เช่น การทำบุญชกพระของชาวไทยภาคใต้ การแห่นางแมวขอฝน การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การไหว้ครู เป็นต้น แต่ละสังคมจะมีขนบประเพณีแตกต่างกันไม่มากนักน้อยซึ่งทำให้บุคคลแตกต่างกันไป

3) ธรรมเนียมประเพณี (Convention) เป็นการปฏิบัติอย่างเป็นบรรทัดฐานเป็นระเบียบข้อปฏิบัติที่สืบเนื่องกันมาจนเคยชิน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของชนกลุ่มนั้น เช่น คนจีนใช้ตะเกียบ คนไทยใช้ช้อนล่อม ในการรับประทานอาหารการแต่งกายก็ เช่นกัน แต่งกายตามแบบเอกลักษณ์ของไทย เช่น ชุดไทยนุ่งผ้าถุง หรือนุ่งโจงกระเบน ปัจจุบันร้านนุ่งกระโปรงถือตามแบบชาวตะวันตก ชาวจีนนุ่งกางเกงสวมเสื้อคอตั้งที่เรานิยมเรียกว่า เสื้อคอจีน ชาวญี่ปุ่นใส่เสื้อกิโมโน ทั้งนี้ธรรมเนียมประเพณีจะเป็นเครื่องบ่งบอกลักษณะแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์ของบุคคล และกลุ่มชนนั้น ๆ

วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของมนุษย์วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำรงชีวิตของสังคมซึ่งเป็นแบบแผนการปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถแก้ไข และหาข้อร่วมกัน ดังนั้นวัฒนธรรมไทย คือ วิถีชีวิตที่คนไทยได้สั่งสมเลือกสรร ปรับปรุงแก้ไขจนถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงามเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และใช้เป็นเครื่องมือ หรือเป็นแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาในสังคม(สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540) วัฒนธรรม คือ มรดกแห่งสังคมซึ่งสังคมปรับ และรักษาไว้ให้เจริญงอกงามวัฒนธรรมเกิดจากวิถีการประพฤติปฏิบัติร่วมกัน เป็นแนวเดียวกันอย่างต่อเนื่อง ของสมาชิกในสังคมสืบทอดเป็นมรดกทางสังคมต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น หรืออาจเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ซึ่งอาจรับเอาสิ่งที่เผยแพร่มาจากสังคมอื่น ๆ ทั้งหมดนี้หากสมาชิกยอมรับ และยึดถือเป็นแบบแผนประพฤติปฏิบัติร่วมกันก็ย่อมถือว่าเป็นวัฒนธรรมของสังคมนั้น วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือสร้างขึ้นนำมาซึ่งความเจริญงอกงาม วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไข และกาลเวลาเมื่อมีการประดิษฐ์ หรือค้นพบสิ่งใหม่วิธีใหม่ที่ใช้แก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่าย่อมทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยมจนกระทั่งในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิมไว้ได้จนต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาวัฒนธรรมนั้นให้เหมาะสม และมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย

วิถีชีวิตของคนไทยในสังคมเป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันมีความเข้าใจซาบซึ้งยอมรับ และใช้ปฏิบัติร่วมกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ คือความเจริญงอกงามซึ่งเป็นผลจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ แบ่งแยกออกเป็น 3 ด้าน คือ จิตใจสังคม และวัตถุมิการสั่งสมและสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง จนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถเรียนรู้ ก่อให้เกิดพฤติกรรม และผลิตผลทั้งที่เป็น รูปธรรมและนามธรรม มีคุณค่าอันควรค่าแก่การวิจัยอนุรักษ์ฟื้นฟูพัฒนาถ่ายทอดส่งเสริมเสริมสร้างเอตทัคคะ และเผยแพร่แลกเปลี่ยนเพื่อสร้างเสริมคุณภาพแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์สังคม และธรรมชาติเป็นการช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอย่างมีสันติภาพสันติสุข และอิสรภาพอันเป็นพื้นฐานแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ

การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชาวมอญ

การอนุรักษ์ หมายถึง กระบวนการใด ๆ ที่มีวัตถุประสงค์ที่จะสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมอย่างมีระบบ และถูกต้องตามหลักวิธีการ เช่น การอนุรักษ์ภาพเขียนในโบสถ์วิหารต่าง ๆ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการอนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่น เป็นต้นโดยการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ถูกต้องนั้นควรจะอยู่บนพื้นฐานที่แท้จริงของสังคม คือ จะต้องมีความรู้พื้นฐานมาจากประชาชนซึ่ง เป็นผู้เกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับวัฒนธรรมประเพณี (อุดม เขยกิจวงศ์, 2548)

อมารสี ยัมอำนวย (2536) วิจัยเรื่อง ประเพณี ความเชื่อของชาวมอญบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ปัจจัยที่ทำให้คนมอญ บ้านม่วงยังคงดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมมอญให้คงอยู่ คือระบบความเชื่ออันได้แก่ ความเชื่อในการนับถือผี และความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา อีกทั้งมีการสืบทอดทางวัฒนธรรมผ่านประเพณี คำบอกเล่าตำนานให้แก่คนในชุมชน

นวมณต์ อุดมรัตน์ (2554) วิจัยเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือ กรณีศึกษาชุมชนเลียบคลองมอญ แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนชุมชนเลียบคลองมอญส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือ ดังนี้ 1) มีส่วนร่วมในระดับการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมาย 2) มีส่วนร่วมในรูปแบบการเข้าร่วมในวันงานประเพณี 3) แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือ ได้แก่ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมงานประเพณีให้แก่ผู้ที่สนใจ และมีการสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนเข้าร่วมงานประเพณีอย่างอิสระและเท่าเทียมกัน 4) แนวคิดชุมชนท้องถิ่นนิยมต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือมี 2 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมด้วยความรู้สึกรักและผูกพันในท้องถิ่น 2) การมีส่วนร่วมด้วยความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นมอญ

ปาริณันท์ เทศทอง (2550) วิจัยเรื่อง ชาวเชื้อสายมอญ และเชื้อสายอื่นกรณีศึกษาเจดีย์จำลองสำหรับบรรจุอัฐิ วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า ชาวมอญสืบทอดในด้านศิลปวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบเฉพาะ คือ เจดีย์แบบมอญมีลักษณะแตกต่างจากเจดีย์องค์อื่น ๆ ในประเทศไทยลักษณะเจดีย์แบบมอญ-พม่ามีลักษณะเด่นกล่าวคือเป็นเจดีย์ที่ไม่มีบัลลังก์สี่เหลี่ยมเหนือองค์ระฆังถัดขึ้นไปเป็นปียอด และต่อด้วยปัทมบาทส่วนยอดสุดประดับด้วยฉัตร วัดคงคารามพบเจดีย์มอญ 7 องค์ เชื่อว่าสร้างโดยพระยามอญทั้ง 7 ยังมีการนำรูปแบบมาสร้างเจดีย์จำลองสำหรับบรรจุอัฐิของบุคคลที่มีเชื้อสายมอญ แต่จำลองให้ขนาดเล็กลง และลดทอนรายละเอียดให้เรียบง่ายกว่าของจริงรูปแบบของเจดีย์จำลองเกิดจากการสะท้อน และแสดงออกถึงความเป็นเชื้อสายของผู้ตาย และตระกูลของผู้ตายชาวมอญยึดถือแบบแผนประเพณีเดิมของชนชาติอย่างเหนียวแน่นมาเป็นเวลานาน

พระมหาเหรียญชัย ก่อบุญ (2552) วิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาการทำโลงมอญการอนุรักษ์การสืบสาน และการพัฒนา พบว่า ชาวมอญมีความเชื่อว่าผู้ใดได้ทำโลงมอญ หรือเป็นเจ้าของทำโลงศพมอญให้สวยงามตระการตา ผู้นั้นก็จะได้รับอานิสงส์ 1,000 ขาติ ภูมิปัญญาการทำโลงมอญเป็นงานศิลปะที่ทำจากไม้ และกระดาดเป็นสำคัญ คุณค่าของภูมิปัญญาการทำโลงศพมอญ คือ คุณค่าทางกายภาพเป็นความงามของรูปทรงตัวโลงฝาโลง และลวดลายคุณค่าทางจิตใจ คือ ความรู้สึก และอารมณ์ที่ได้ชม จากการศึกษาพบว่าช่างทำโลงมอญปัจจุบันก็เหลือน้อยลงควรที่จะมีการอนุรักษ์ และสืบสานไว้โดยควรจะต้องปลูกจิตสำนึกให้ลูกหลานมอญเห็นคุณค่า และความสำคัญของภูมิปัญญาการทำโลงมอญ

ไศยลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล (2560) วิจัยเรื่องกระบวนการสร้าง และสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นมอญในพื้นที่เมืองกรณศึกษาชุมชนมอญคลองบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานครพบว่า

1) อัตลักษณ์ความเป็นมอญของชาวมอญคลองบางนาระหว่าง พ.ศ.2358 - 2367 ถูกนำเสนอผ่านภาษามอญ การแต่งกาย อาหาร อาชีพ ประเพณี และความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษสำหรับกระบวนการสร้าง และสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นมอญของชาวมอญคลองบางนา คือ การใช้อำนาจของรัฐไทย และการรื้อฟื้นและผลิตซ้ำวัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นมอญของชาวมอญคลองบางนาระหว่าง พ.ศ.2490 - ปัจจุบันถูกนำเสนอผ่านภาษามอญอาหาร และขนมโบราณความเชื่อในการนับถือผีประจำบรรพบุรุษ และผีประจำชุมชน การรำมอญ และการทำธงตะขาบในประเพณีวันมาฆบูชาสำหรับกระบวนการสร้าง และสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นมอญของชาวมอญคลองบางนา คือ การรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณีในอดีต และนำมาสร้างใหม่ในปัจจุบัน

สรุปได้ว่าประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และวัฒนธรรมคือทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น ทั้งด้านความรู้ความเชื่อกฎหมายขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งอื่น ๆ ทั้งที่เป็นนามธรรม และรูปธรรม เป็นแบบแผนทุกด้านในการดำเนินชีวิตที่สมาชิกในสังคมเป็นผู้สร้าง และยอมรับยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาที่สำคัญ คือ มีการถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อ ๆ ไป วัฒนธรรมไม่ใช่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในสังคม แต่เป็นของส่วนรวมวัฒนธรรมประเพณีจึงมีลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชน หรือสังคม ถือเป็นมรดกอันล้ำค่าทางสังคม กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมประจำท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่าในตัวเอง และเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การดำรงรักษาไว้ให้มีอยู่สืบไป เพื่อเป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน และเพื่อเป็นสัญลักษณ์ หรือตราประจำชุมชนให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญอำเภอสามโคกจังหวัดปทุมธานีต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญอำเภอสามโคกจังหวัดปทุมธานีเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยจะรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary source) จากพระไตรปิฎก และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary) จากอรรถกถา คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ตำรา บทความ งานแปล และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นภาษาไทย และภาษาบาลี ซึ่งผู้วิจัยได้จัดลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการค้นคว้าหาข้อมูลประวัติความเป็นมา จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารรายงานการวิจัยตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้

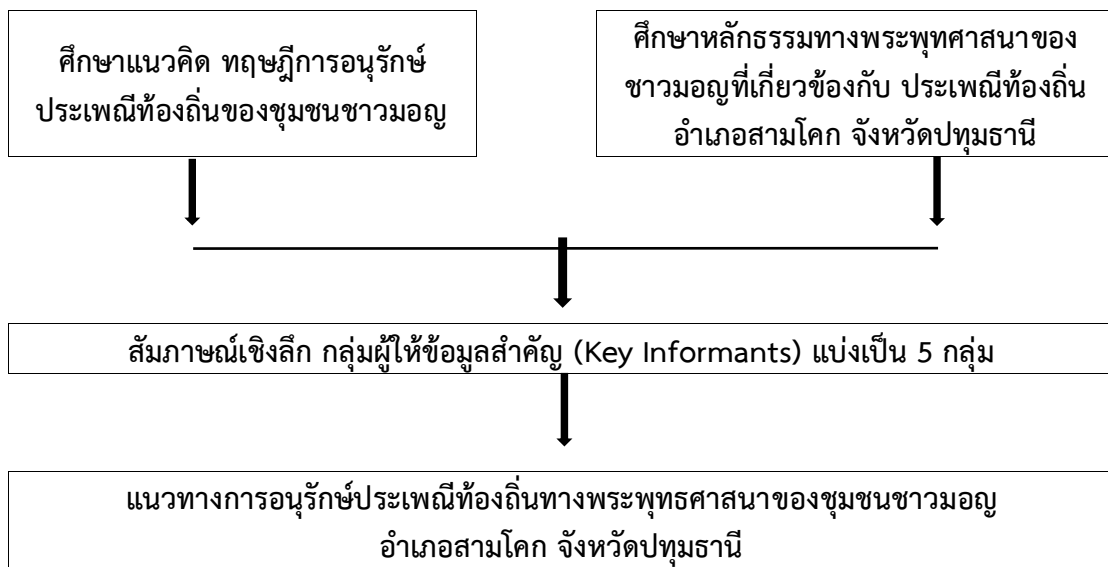
2. ศึกษาประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชาวมอญ ศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญ ตำบลสามโคก จังหวัดปทุมธานี

3. เรียบเรียง และจัดลำดับข้อมูลตามที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลชั้นปฐมภูมิ และข้อมูลชั้นทุติยภูมิวิเคราะห์โดยจำแนกข้อมูลแยกออกเป็นประเด็น ตามความมุ่งหมายของการวิจัย ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ แล้วสรุปผลการวิจัยเป็นประเด็นโดยใช้แนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยขอคำแนะนำปรึกษา และความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

4. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) สรุปผลที่ได้จากการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะ และประเด็นที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี” มีกรอบแนวคิด ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญ

ผลการวิจัย พบว่า การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญ เป็นการศึกษาการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาต่าง ๆ ตามประเพณีวัฒนธรรมโบราณ ซึ่งจะต้องร่วมมือกันในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อแสดงถึงสภาพชีวิตรวมทั้งความเป็นมาของชุมชน เป็นการเพิ่มความรู้และสร้างความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย ประเพณีของชาวมอญในชนชาติไทยเป็นของตนเองมาเก่าแก่อยานาน มีหลักฐานที่ปรากฏในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น หลักฐานทางด้านประเพณีวัฒนธรรม ด้านวัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ การทำอัญมณู ศิลปะ เครื่องปั้นดินเผาไหม้ อื่น ๆ และอีกหลายชุมชนในประเทศไทย เป็นประเพณีของชาวมอญที่ได้ถ่ายทอดกับมาจากบรรพบุรุษ ประเพณีวัฒนธรรมมีการผสมกลมกลืนถ่ายทอดสืบมา ย่อมมีประเพณีวัฒนธรรมเป็นของชาติพันธุ์ แล้วถ้าเห็นว่าสิ่งใดดีสมควรรับไปใช้ ก็นำมาปรับปรุงดัดแปลงให้เหมาะสมกับนิสัยวิถีชีวิต และสังคมไทยก็มีการโยกย้ายถิ่นฐาน ซึ่งย่อมมีการรับเอาประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้ามา มีการปฏิบัติสืบต่อกันมา วัฒนธรรมเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกของสังคมหนึ่งได้ยึดถือเป็นแบบแผนของชีวิตร่วมกัน วัฒนธรรมและประเพณีมีทั้งที่เป็นวัตถุ ได้แก่ บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย เป็นลักษณะแสดงถึง

ความงอกงาม ประเพณีวัฒนธรรมเป็นวิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งระบบความรู้ ความคิด ความเชื่อจนมีการยอมรับปฏิบัติกันมา มีการอบรมถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์วัฒนธรรมเป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์ ประเพณีและภูมิธรรมปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้น ๆ ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญสืบต่อไปและเป็นอยู่อย่างที่เป็นในบัดนี้วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบมา และเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของความเจริญงอกงาม

ทุกประเพณีมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และในการอนุรักษ์ประเพณีต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับคนในชุมชนชาวมอญ และหน่วยงานต่าง ๆ ข้อมูลที่สัมภาษณ์มาเห็นได้ว่าปัญหาในการการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมโดยการเปลี่ยนแปลงของค่านิยม ความเชื่อ ความศรัทธา และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ปัญหาช่องว่างระหว่างคนรุ่นเก่า กับคนรุ่นใหม่ และเนื่องจาก เกิดความเจริญทางวัตถุก้าวหน้าจนทำให้ความเจริญทางด้านวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป และการไม่ให้ความสำคัญของประเพณีและขนบการถ่ายทอดอย่างจริงจังจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้การอนุรักษ์ประเพณีเป็นได้แค่การปฏิบัติตาม ๆ กันไป เหตุนี้ทุกคนต้องให้ความร่วมมือร่วมใจกันไม่ว่าคนรุ่นใหม่ หรือคนรุ่นเก่า และเปิดโอกาสให้กับคนในชุมชน มีส่วนร่วมกับการพิจารณาตัดสินใจ คิดริเริ่ม การร่วมกิจกรรม และการรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชนชาวมอญทำให้คนในชุมชนต้องยอมรับแนวคิดการรักษาประเพณีและวัฒนธรรมร่วมกันร่วมกัน มีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเพื่อแก้ไข้ปัญหา ทุกคนในชุมชนควร ตระหนักว่าทุกคนมีความปรารถนาที่จะรักษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนชาวมอญร่วมกัน ขณะเดียวกันประเพณีต่าง ๆ ก็ยังดำเนินต่อไปหากยังมีการถ่ายทอด รักษาดูแลสืบสานต่อไป

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัย พบว่า ประเพณีจะแบ่งออกมาได้คร่าว ๆ มีประเพณีงานอวมงคลหรืองานศพ ประเพณีการเล่น ประเพณีงานมงคลต่าง ๆ ประเพณี ในแต่ละประเพณีจะแฝงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับกับประเพณีท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในการศึกษาข้อมูล พบว่า ในประเพณีของชุมชนชาวมอญ มีหลักธรรมทางคำสอนในพระพุทธศาสนา มาเกี่ยวข้องดังนี้

- 1) หลักพุทธธรรมกับวัฒนธรรมงานศพ ประกอบด้วย หลักความกตัญญู และหลักการวตา
 - 2) หลักธรรมกับวิถีชีวิตโดยทั่วไป ประกอบด้วย หลักการวตา 6, หลักสังคหวัตถุ 4, หลักทศ 6
 - 3) หลักธรรมกับวัฒนธรรมการเกิด ประกอบด้วย หลักทศ 6 เป็นการสงเคราะห์ต่อภรรยา และบุตรให้มีความปลอดภัยและสงบสุข
 - 4) หลักธรรมกับประเพณีวัฒนธรรมการแต่งงาน คือ หลักสาราณียธรรม 6 และหลักการวตา 6
 - 5) หลักธรรมกับประเพณีและวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้าน คือ หลักสาราณียธรรม 6 ความสามัคคี
 - 6) หลักธรรมกับประเพณีวัฒนธรรมด้านความเชื่อเรื่องผี หรือวิญญาณ คือ หลักการวตา 6 และหลักทศ 6
- (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลักการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม การมีลักษณะวิถีชีวิตการปฏิบัติที่แตกต่างในสังคม ในปัจจุบันซึ่งมีการเข้ามาอาศัยในชุมชนหรือในสังคมชาวมอญ ของอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จึงต้องอาศัยหลักธรรมหลายประการเพื่อให้ความแตกต่างเหล่านั้นดูเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น หลักความเมตตา หลักการมีส่วนร่วม

หลักความสามัคคี รวมทั้งการอยู่ร่วมกันการยอมรับในแนวปฏิบัติและความเชื่อที่แตกต่าง และสามารถนำพาซึ่งความสุข และความสงบของชุมชน

วิเคราะห์แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัย พบว่า จากการศึกษาข้อมูลการสัมภาษณ์ ทราบได้ว่าชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ส่วนใหญ่ยังอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อในประเพณีต่าง ๆ ดั้งเดิมเอาไว้ เพราะในทุกประเพณี หรือพิธีกรรมของชุมชนชาวมอญ มักจะมีคำสอนทางพระพุทธศาสนากับคุณธรรมในด้านต่าง ๆ เอาไว้ เช่น ความกตัญญู ความเคารพต่อบรรพบุรุษ ความเมตตา ความสามัคคี ซึ่งในหลักคุณธรรม ที่กล่าวสามารถปลูกฝังจริยธรรม และคุณธรรมอันดีงามต่อคนรุ่นต่อ ๆ ไป ที่ช่วยในการอนุรักษ์ประเพณีต่าง ๆ และสามารถนำพาซึ่งความสุข และความสงบของชุมชน หรือสังคมได้ และรูปแบบแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนา สรุปจากการสัมภาษณ์ของชุมชนชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ได้ 6 ประการ คือ 1) การอบรมบ่มเพาะถึงประเพณีต่าง ๆ จากครอบครัว 2) การถ่ายทอดบอกเล่า และการปฏิบัติตามจากรุ่นสู่รุ่น 3) การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น 4) การสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ทางประเพณีวัฒนธรรม 5) การส่งเสริมกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 6) การเผยแพร่แลกเปลี่ยน

องค์ประกอบของรูปแบบการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น ประกอบด้วย 1. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม มีปัจจัยภายในคือคนในชุมชนองค์ประกอบของชุมชนและ 2. ปัจจัยภายนอก หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานราชการระดับจังหวัด โรงเรียน เป็นปัจจัยภายนอก ที่มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนและกระตุ้นให้เยาวชนเกิดการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ทำให้มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนเพราะในปัจจุบันเกิดความสับสนวุ่นวายมากขึ้น การได้มีการบริหารจัดการของเยาวชนร่วมกับชาวบ้านในชุมชน และโดยความร่วมมือกับชาวบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อเป็นแหล่งพัฒนาการท่องเที่ยวการเรียนรู้ในวิถี ประเพณีและวัฒนธรรมความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีบนฐานความรู้ และคุณธรรมมา จะช่วยให้ชุมชนเกิดความสมดุลทั้ง ด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมืองและจิตใจ ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้เกิดความเข้มแข็ง เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยมีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

การปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระ และความสำคัญของประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นโดย การรักษาฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น ส่วนไหนจำเป็นต้องรู้ ส่วนไหนรู้ก็ได้ไม่รู้จักก็ได้ และการปฏิบัตินี้จะนำไปสู่ความรู้แจ้งเห็นจริง (Damnoen et al., 2021) การบูรณาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตในการพัฒนาพฤติกรรมของตนเองได้อย่างเหมาะสม (พระอรรถชาติ เดชดำรง, 2566) และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Klomkul et al., 2023) โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม การพัฒนา ครัวเรือนสร้างสรรค์ และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การถ่ายทอดโดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมามีเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้าน แล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ ส่งเสริมกิจกรรม โดยการ

ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่

กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ทั้งระหว่างสังคมชุมชนและตัวบุคคล เช่นทางหงส์ธงตะขาบเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนชาวมอญ เป็นประเพณีถวายธงตะขาบ การถวายธงตะขาบเป็นประเพณีที่ชาวไทยรามัญเมืองปทุมธานี ถือปฏิบัติกันในเทศกาลวันสงกรานต์ กระทำกันที่เสาหงส์หน้าเจดีย์ หรือ โบสถ์ วิหารอันเป็นสัญลักษณ์ของชาวมอญแห่งหงสาวดีเสาหงส์ทำด้วยไม้กลมหรือเหลี่ยมมีเสาประกอบคู่ประดับด้วยบัวหัวเสาที่ปลายเสามีรูปหงส์ทรงเครื่องหล่อด้วยโลหะยืนอยู่ปลายเสากางปีกทั้งสองข้าง ที่จะงอปากหงส์แขวนด้วยกระดิ่ง บนสุดมีฉัตรสามชั้นปักอยู่ ชาวมอญเรียกเสาหงส์ว่า “เทียะเจมเจียนู” ประเพณีถวายธงตะขาบจะจัดทำกันในวันสุดท้ายของวันสงกรานต์ที่ศาลาวัด โดยใช้ผ้าเป็นผืนยาวตัดเป็นรูปตัวตะขาบ ใส่ไม้ไผ่เป็นระยะๆ ตลอดผืน ติดธงเล็กๆ ที่หัวไม้ไผ่ เมื่อเสร็จแล้วควักโคลงๆ คล้ายตัวตะขาบ ชาวมอญเรียกธงนี้ว่า “อะลามเทียะเกี” หลังจากทำเสร็จแล้ว ในตอนบ่ายก็จะมีการแห่ธง โดยช่วยกันจับขอบธงตลอดทั้งผืน แห่ธงไปตามหมู่บ้าน มีขบวนเถิดเทิงกลองยาว ประกอบขบวน เสร็จแล้วนำมาทำพิธีถวายธงที่หน้าเสาหงส์ แล้วชักขึ้นสู่ยอดเสา เพื่อเป็นการบูชาพระพุทธเจ้า ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา (โยตะ ชัยวรมันกุล และคณะ, 2566) ควบคู่กับการมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม ด้วยการปฏิบัติตามหลักเบญจศีล และเบญจธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างสุขสงบ (ปริยพร วิชาลบุรณ์ และคณะ, 2566) ควบคู่กับเรื่องราววิถีชีวิต ความศรัทธา ความเชื่อและสืบสานประเพณีต่อมาจนถึงทุกวันนี้

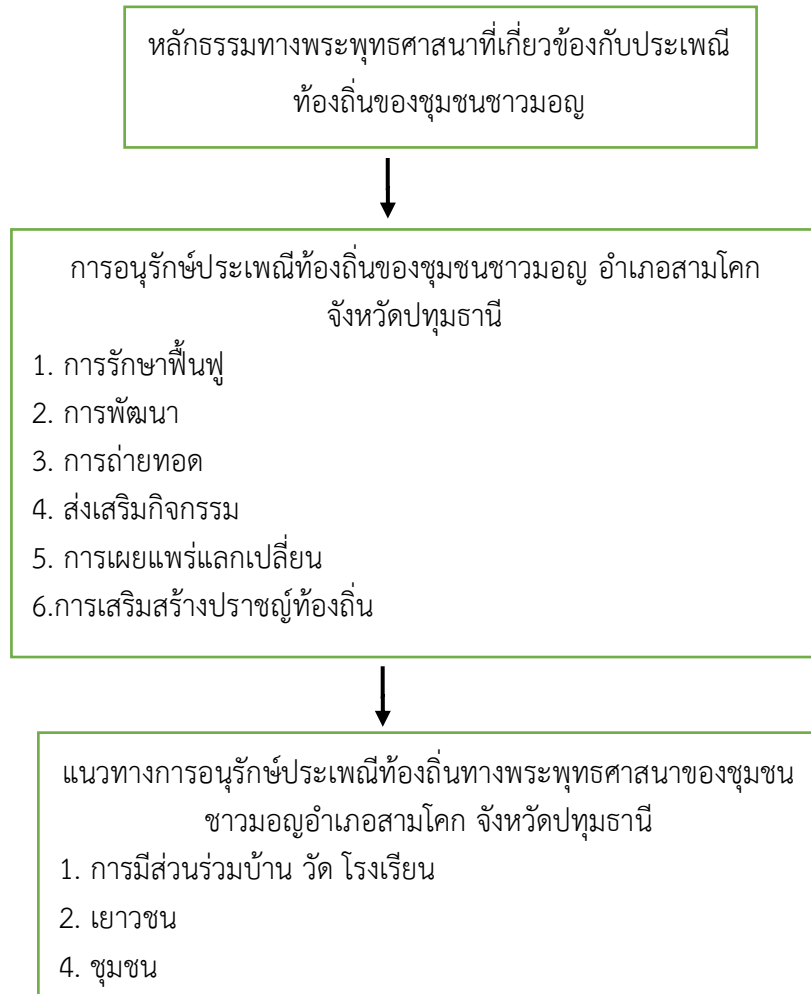
แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จัดโครงการนำเยาวชน และปราชญ์ที่ให้ความสนใจศึกษาประเพณีวัฒนธรรมของชาวมอญ มีการร่วมอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เยาวชนได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนโบราณที่มีชีวิตแบบเรียบง่าย และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์การเล่นแบบพื้นบ้านของท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอันทรงคุณค่าโดยใช้วิถีการดำเนินชีวิตกับประเพณีวัฒนธรรม รู้ถึงคุณค่าของวัฒนธรรม รู้รัก และหวงแหนบ้านเกิดของตนเองมากยิ่งขึ้นสามารถสังเคราะห์รูปแบบได้ 3 ประการหลัก คือ 1) การใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) การสร้างกระบวนการการเรียนรู้ที่วัด และ 3) การจัดการความรู้ที่โรงเรียน การฟื้นฟูเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือได้สูญหายไปแล้วมาทำให้มีชีวิตอีกครั้ง เชิดชูให้เห็นคุณค่าและแสดงความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะจริยธรรม, คุณธรรม, ค่านิยม การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นส่งเสริม-สนับสนุนพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ให้มีแสดงศักยภาพของตนอันเป็นจุดแข็ง ตลอดจนแสดงความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณอันน่าภาคภูมิใจ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้สรุปเนื้อหาโดยดำเนินการตามกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี รูปแบบหรือแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จัดโครงการนำเยาวชน และปราชญ์ที่ให้ความสนใจศึกษาประเพณีวัฒนธรรมของชาวมอญ มี

การร่วมอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ชาวชนได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนโบราณที่มีชีวิตแบบเรียบง่าย และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์การเล่นแบบพื้นบ้านของท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอันทรงคุณค่าโดยใช้วิถีการดำเนินชีวิตกับประเพณีวัฒนธรรม รู้ถึงคุณค่าของวัฒนธรรม และรู้จักและหวงแหนบ้านเกิดของตนเองมากยิ่งขึ้นสามารถสังเคราะห์รูปแบบได้ 3 ประการหลัก คือ 1) การใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) การสร้างกระบวนการการเรียนรู้ที่วัด และ 3) การจัดการความรู้ที่โรงเรียน

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี ทำให้ชาวมอญเข้มแข็งรักใคร่สามัคคี มีความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปะและวัฒนธรรมของชาวมอญ การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม คือชุมชนมีวัฒนธรรมโดดเด่น และมีเอกลักษณ์ชัดเจน คือชุมชนมีถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในชุมชน คือมีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสัมพันธ์ของขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปะและวัฒนธรรมที่มีกุศโลบายแฝงอยู่กับความเข้มแข็งของชุมชนมอญ ประกอบด้วยดังนี้คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีการส่งข้าวแช่ (เป็งซังกราน)

ประเพณีการแห่โพน (แห่ทางหงส์หรือธงตะขาบ) ประเพณีการสงฆ์พระแบบโบราณ ประเพณีพิธีลอยเคราะห์ (ปั้นตุ๊กตาลอย) ประเพณีการทำบุญผักระจาด ประเพณีการทำบุญตักบาตรอาหารรวมช่วงเช้าพรรษา ประเพณีทำบุญอุทิศเดือน 10 ประเพณีการกว่นข้าวทิพย์ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีการทำบุญกลางบ้าน การรำพาข้าวสาร ประเพณีตักบาตรพระร้อย การนับถือผีประจำตระกูลพิธีออกศาลประจำหมู่บ้าน แนวทางการเผยแพร่และอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปะและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและสืบทอดอยู่และสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชนมอญ ในจังหวัดปทุมธานีคือ มีการฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปะและวัฒนธรรม มีการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปะและวัฒนธรรม มีการเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปะและวัฒนธรรมและ มีการถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปะ และวัฒนธรรม

ในทางพระพุทธศาสนาแสดงออกให้เห็นถึงความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อและการให้ความเคารพยอมรับในความ การเป็นผู้ให้หรือผู้รับร่วมกันจนพัฒนาเป็นความสุกใสมาสู่ความเจริญรุ่งเรืองทั้งด้านพระพุทธศาสนาด้านจิตใจและ โยชน์สุขร่วมกันที่มีแก่ผู้ให้และผู้รับให้เกิดขึ้นได้จริงโดยนำเอาหลักธรรมมาใช้เพื่อให้เกิดความสุข โดยหลักความดีที่ทำให้เกิดสุข เรียกว่า การบำเพ็ญบุญ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความสุขยอมทำให้ผู้ปฏิบัติตามยอมดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี” พบว่ายังมีประเด็นที่สามารถศึกษาวิจัยเพิ่มเติมได้อีก จึงขอเสนอหัวข้อ/ประเด็น วิจัยเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ดังนี้

- 1) ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นของชุมชนชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี
- 2) ศึกษาคุณค่าในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี
- 3) ศึกษาแนวทางพัฒนาและการฟื้นฟูในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชาวมอญอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2545). *สืบสานภาพผนังถ้ำยุคโบราณในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: เอ.พี.กราฟฟิค ดีไซน์และการพิมพ์.
- ชูชีพ เยาวพัฒน์. (2553). *กิจกรรม Activity*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นวมณต์ อุดมรัตน์. (2554). *การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือ: กรณีศึกษาชุมชนเลียบคลองมอญ แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาริณันท์ เทศทอง. (2550). *ชาวเชื้อสายมอญและเชื้อสายอื่น: กรณีศึกษาเจดีย์จำลองสำหรับบรรจุอัฐิ วัดคงคาราม อำเภोधธาราม จังหวัดราชบุรี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมหาเหรียญชัย ก่อบุญ. (2552). *ภูมิปัญญาการทำโลงมอญ การอนุรักษ์ การสืบสาน และการพัฒนา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระอรรถชาติ เดชดำรง. (2566). การแบ่งช่วงชั้นทางสังคม : มุมมองของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพระพุทธศาสนา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 5(2), 481-492.

- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- โยตะ ชัยวรมันกุล, พระครูโสภณวิธานวัตร, สุพัฒน์ ชัยวรรณ, สายน้ำผึ้ง รัตนงาม และ ธนัชร เกตุคง. (2566). พุทธนวัตกรรมภาวนา 4 เพื่อเพิ่มพลังของผู้สูงอายุ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(2), 611-625.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- โศจิลักษณ์ กมลศักดิ์วิกุล. (2560). *กระบวนการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ความเป็นมอญในพื้นที่เมือง: กรณีศึกษา ชุมชนมอญคลองบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). *แนวทางพัฒนาการดำเนินงานวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สิทธิโชค วิบูลย์ และ คณะ. (2554). การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 5(1), 144-145.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2542). *ร้องรำทำเพลง: ดนตรีและนาฏศิลป์ของชาวยุโรป*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์*. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2547.
- อมารสี ยิ้มอานวย. (2536). *ประเพณี ความเชื่อของชาวมอญบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี ในลุ่มแม่น้ำกลอง : พัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุดม เขยกิจวงศ์ และคณะ. (2548). *ศิลปะและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- Damnoen, P. S., Siri, P., Supattho, P. S., & Kaewwilai, K. (2021). The Development of Student Characteristics in According to the Nawaluk Framework of the Buddhist integration of Buddhaphanya Sri Thawarawadee Buddhist College. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 5(2), 126–135.
- Klomkul, L., Damnoen, S., Sawasdee, U., & Wilairadtanakun, A. (2023). Network Development of Buddhist Communication Innovative Space For Media Literacy of Thai Youths. *Journal of Namibian Studies: History Politics Culture*, 35, 919-935.
- Tan, C. C., & Damnoen, P. S. (2020). Buddhist Noble Eightfold Path Approach in the Study of Consumer and Organizational Behaviors. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(1), 1–20.